

Rasprave i članci

Vesna Bilić*
Siniša Opić**

Adolescentsko kockanje: uloga spola, nekih obiteljskih i školskih čimbenika

UDK: 159.922.8:794.91-053.67(497.5)
Izvorni znanstveni članak

Primljeno: 5. 5. 2011.
Prihvaćeno: 20. 7. 2013.

Sažetak: Cilj je rada ispitati razlikuju li se učenici skloni socijalnom ili rekreativnom kockanju, odnosno problematičnom ili prekomjernom kockanju, od svojih kolega koji ne kockaju, prema spolu, sociodemografskim karakteristikama obitelji te vrsti škole, uspjehu i izostajanju. U istraživanju su sudjelovala 403 (49,6 % Ž i 50,4 % M) učenika trećih razreda srednjih škola u Republici Hrvatskoj. Dobiveni rezultati, prema kojima je 45,7% ispitanih učenika skloni socijalnom, a 21,6 % problematičnom kockanju, opravdavaju zabrinutost roditelja i nastavnika zbog povećanih kockarskih aktivnosti adolescenata. Dobne razlike nisu se pokazale značajnima, ali je potvrđeno da mladići statistički značajno češće kockaju od djevojaka.

Nisu utvrđene statistički značajne razlike s obzirom na SES, no postoji trend da je kod sudionika koji češće kockaju proporcija majka s višim i visokim obrazovanjem nešto veća nego u preostalim dvjema skupinama. Rezultati pokazuju da među sudionicima koji su skloni kockanju ima značajno veća proporcija onih čiji su roditelji također skloni kocki, a što se obrazlaže: a) izravnim roditeljskim modeliranjem i osnaživanjem kockarskih aktivnosti adolescenata, ali i b) neizravnim utjecajem obiteljskog ozračja. Učenici koji češće kockaju u većoj proporciji dolaze iz strukovnih škola, postižu lošiji školski uspjeh i češće izostaju.

U zaključku se ističe potreba poduzimanja preventivnih aktivnosti u svrhu suzbijanja ovog sve raširenijeg oblika rizičnog ponašanja mladih.

Ključne riječi: adolescenti, kockanje, spol, dob, obiteljski i školski čimbenici.

Vesna Bilić*

Siniša Opić**

Adolescent Gambling: the Role of Sex, Some Family and School Factors

UDC: 159.922.8:794.91-053.67(497.5)
Original scientific article

Accepted: 5th May, 2011
Confirmed: 20th July 2013

Summary: *The aim of this article is to examine whether there are differences between students prone to social or recreational gambling, i.e. prone to excessive or problematic gambling, and their colleagues who do not gamble, in terms of gender, socio-demographic characteristics of families and type of school, success and their absence from school. The study includes 403 (49.6% F and 50.4% M) third-grade students of secondary schools in Croatia. The results obtained, according to which 45.7% of students are prone to social and 21.6% to problematic gambling, justify the concerns of parents and teachers due to increased gambling activity in adolescents. Age differences were not found significant, but confirmed that male students are significantly more likely to gamble than female students.*

There were no statistically significant differences in terms of SES, but there is a trend according to which proportion of frequent gamblers' mothers with higher and university education is higher than in the other two groups. The results show that among participants who are prone to gambling there is a significantly higher proportion of those whose parents are also prone to gambling, which is explained by: a) direct parental modeling and empowerment of adolescents gambling activities, but also by b) indirect influence of family atmosphere. Students who gamble more frequently usually come from vocational schools, have worse school performance, and are often absent from school.

The conclusion emphasizes the need to take preventive action with the purpose of combating this more and more rampant risky behavior among young people.

Keywords: *adolescents, gambling, sex, age, family and school factors.*

1. Uvod

Među adolescentima u novije je vrijeme vrlo popularno i rašireno sudjelovanje u različitim igrama: a) koje se isključivo oslanjaju na sreću – nestrateske igre (lutrijske igre, loto, bingo, tombola, strugalice i sl.), kao i onima b) za koje određene vještine povećavaju izgleda za pobjedu i osvajanje najčešće monetarnih

dobitaka – strateške igre (kladioničarske igre vezane uz sportske događaje, igre na sreću na automatima, poker, *baccart*, igre u kazinima i sl.). Sve navedene igre mogu se objediniti pod zajedničkim nazivom kockanje (Zucerman Itković, Prostran, 2009). Dakle, pod kockanjem ćemo u ovom radu podrazumijevati bilo koju aktivnost učenika koja uključuje igranje hazardnih igara za novac ili za nešto od materijalne vrijednosti (Goldstein, 2009; Koić, 2009). Najčešće se adolescenti uključuju u kockarske aktivnosti zbog zabave i užitka (hedonistički razlozi) i druženja s prijateljima (socijalni razlozi). Budući da je adolescencija period koji karakterizira traženje uzbuđenja i povećana osjetljivost na nagrade te izbjegavanje dosade (psihološki razlozi), to mogu biti važni čimbenici privlačnosti kockanja. Svakako treba spomenuti zavodljivost potencijalnog monetarnog dobitka, odnosno, laganog načina zarade na legalan način, koji potiče ideje mogućeg prekida ekonomske ovisnosti o roditeljima i glamurnog načina života prema modelu nametnutom u medijima, koje su dodatno potencirane ekonomskom krizom u kojoj učenici žive. Za razliku od droge, adolescenti kockanje percipiraju kao dopušten, prihvatljiv, čak i poželjan oblik zabave od kojeg mogu profitirati, u kojem nisu primjetne posljedice, ni zdravstvene ni socijalne (primjerice osudu okoline, stigmatizacija), zbog čega podcjenjuju ozbiljnost utjecaja i opasnosti (Hardoon, Gupta, Derevensky, 2004).

Od uključivanja i eksperimentiranja, često kockanje može prerasti u povremenu (epizodičnu ili frekventnu) aktivnost ograničenog trajanja, koju ne karakterizira gubitak kontrole nad igranjem i novcem, odnosno, gubici su predvidljivi i prihvatljivi, a kockanje nije glavna preokupacija učenika i obično se ne skriva od okoline, pa se govori o **socijalnom ili rekreativnom kockanju**. No učenici koji učestalo i ponavljano kockaju te imaju jedan ili više problema vezanih uz kockanje, a što ometa njihovo funkcioniranje u nekim domenama života, mogu biti u riziku za razvoj **problematičnog kockanja**. Smatramo osobito važnim upozoriti na tendenciju proširivanja problema, odnosno, mogućnost prerastanja u **patološko kockanje** s ozbiljnim i štetnim posljedicama (Winters i sur., 2002; Zucerman Itković, Prostran, 2009). Patološko je kockanje psihijatrijska dijagnoza, a prema DSM-IV definira se kao progresivna ovisnost ili uporno ponavljajuće maladaptivno ponašanje, kojem adolescent daje prednost pred ostalim odnosima ili aktivnostima, a uzrokuje poremećaje u glavnim područjima njegova života. Ovu vrstu nefarmakološke ovisnosti karakterizira sve veća preokupacija, čak opsjednutost, zanemaruje se rizik, dok opsesivna nada da će se povećati dobit potiče adolescente da kockaju sve češće i ulažu sve veće sume novaca, neovisno o dobitcima ili gubicima, a nastavljaju kockanje usprkos ozbiljnim posljedicama.

Smatramo važnim skrenuti pozornost na kontinuitet kockarskog ponašanja koje se može kretati od nekockanja, preko socijalnog (rekreacijskog), pa do problematičnog kockanja i, konačno, do patološkog kockanja.

Brojna istraživanja ukazuju na eskalaciju ovog ozbiljnog problema, osobito kod adolescenta. Tako Derevensky, Dickson, Gupta (2008) analizom različitih istraživanja u Europi, Aziji i Americi zaključuju da je visok postotak mladih koji kockaju, stope su znatno više nego u odrasloj populaciji, a 4 – 8% mladih ispod 18 godina ubraja se u skupinu patoloških kockara, te 8 – 10% u rizičnu skupinu za razvoj kockanja. Autori su na uzorku (N=1408) učenika osnovnih i srednjih škola u Montrealu utvrdili da njih 26% nikada nije kockalo, 74% kockalo je barem jedanput za novac, 46% povremeno, a 28% redovito kocka. Novija istraživanja u Republici Hrvatskoj također upozoravaju na ozbiljnost i raširenost kockanja među adolescentskom populacijom. Tako su Koić i Medved (2009) na uzorku učenika srednjih škola (N=213) utvrdili da igre na sreću igra 11,7 % učenica i 38,5 % učenika.

Uočava se da se sve mlađi adolescenti počinju baviti kockarskim aktivnostima, prosječna je dob 12 godina, početak je znatno raniji nego kod drugih rizičnih ponašanja (Martins i sur., 2008). Velika raširenost može se objasniti: a) lakom i jednostavnom dostupnošću; b) reklamiranjem različitih kockarskih aktivnosti kao benignog i poželjnog oblika zabave; c) društvenim prihvaćanjem, čak i podržavanjem (igre na sreću često su sponzori školskih i humanitarnih akcija, a kockanje legalizirano); d) nedostatkom edukacije o posljedicama i nedostatkom školskih preventivnih aktivnosti.

1.2. Korelati i rizični čimbenici povezani s kockanjem adolescenata

Među često isticanim čimbenicima rizika za adolescentsku sklonost kockanju osobito se izdvaja spol, obiteljski i školski čimbenici.

Kad je riječ o adolescentima, istraživanja dosljedno pokazuju da su kockanju skloniji mladići nego djevojke, a taj omjer varira od 3 : 1 do 5 : 1 (Hardoon, Gupta, Derevensky, 2004; Desai i sur., 2005; Martins i sur., 2008). Spolne razlike uočavaju se u učestalosti i vrstama kockarskih aktivnosti. Dvostruko više mladića (67%) izvještava o kockanju jedanput tjedno nego djevojaka (33%) (Derevensky, Dickson, Gupta, 2008).

Dok mladići preferiraju strateške oblike, osobito sportska kladjenja, djevojke češće biraju nestrategičke vrste, primjerice lutrijske igre, tombolu, bingo i sl. (Heater, Patton, 2006.; Martins i sur., 2008; Koić, Medved, 2009). Uz sklonost mladića traženju uzbuđenja i akcije najčešće se ističu i spolno uvjetovani stereotipi prema kojima je kockanje muška aktivnost, a koji se formiraju u obiteljima i podržavaju u društvu.

U prvom redu adolescentsko kockanje povezuje se s brojnim obiteljskim karakteristikama. McComb i Sabiston (2010.) pregledom 21 studije o adolescentskom kockanju, objavljene u razdoblju od 1997. do 2008., osobito

ističu obiteljski utjecaj i koncipiraju ga u pet područja: a) sociodemografski čimbenici; b) obiteljsko ozračje; c) utjecaj članova obitelji na stavove i ponašanje; d) roditeljska praksa; e) obiteljski odnosi.

Iako se može misliti da niži socioekonomski status može biti razlog adolescentskom kockanju, empirijska istraživanja nisu potvrdila takve pretpostavke (Goldestein i sur., 2009).

No rezultati istraživanjima prilično su konzistentni kad je riječ o roditeljskom modeliranju ponašanja i utjecaju na stavove djece prema kockanju. Vrlo rano djeca od svojih roditelja, baka, djedova ili rodbine dobiju lutrijske listiće kao poklon za rođendan, posebne prigode ili za završetak razreda i sl. (Felsher, Derevensky, Gupta, 2003). Čak 80% roditelja kupi svojoj djeci prve listiće lota ili srećke, najčešće kao poklon (Ladouceure, 1998; prema Wilber, Potenza, Potenza, 2006). Obitelj djecu često uključuje u različite kockarske aktivnosti: „ti mi ostruži jer imaš više sreće“ ili „kupi mi listić, sretne si ruke“ i sl. Odrastanjem u obiteljskom ozračju u kojem se kockanje shvaća kao bezazlen multigeneracijski oblik rekreacije, prema kojem roditelji imaju pozitivan stav i koji prakticiraju, postoji mogućnost da se djeca u skladu s naučenim počnu ponašati. Istraživanja sugeriraju da pozitivni stavovi o kockanju tijekom djetinjstva mogu utjecati na razvoj kockarskih problema tijekom adolescencije ili odrasle dobi (Magoon, Ingersoll, 2006).

U literaturi se osobito ističe značajna povezanost između učestalosti roditeljskog kockanja i takvog ponašanja adolescenta. 90% adolescenata koji su imali problem s kockanjem izvijestilo je da su i njihovi roditelji kockali (Delfabbro i sur. 2006). Roditeljsko kockanje povezuje se s učestalošću kockanja i povećanom vjerojatnošću da će djeca kasnije biti klasificirana kao problematični kockari (Messerlian i sur., 2005; Magoon, Ingersoll, 2006). U odnosu na modeliranje ponašanja istraživanja pokazuju da očevi imaju veći utjecaj na razvoj sklonosti kockanju nego majke (Dowling i sur., 2010).

U novijim se istraživanjima osobito uz probleme adolescentskog kockanja ističe važnost obiteljskog funkcioniranja, komunikacije, afektivnog reagiranja i uključenosti, i samoregulacija u vrijeme sukoba (Messerlian i sur., 2005; Ellenbogen, Derevensky, Gupta, 2007; Pagani i sur., 2009).

Problem adolescentskog kockanja učestalo se povezuje sa **školskim prilikama**, osobito nižim školskim uspjehom, i napuštanjem škole (Winters, 2002; Goldestein, 2009), i većim brojem izostanaka (Langhinrichen-Rohling i sur., 2004).

Zbog zabrinjavajuće raširenosti i sve veće zabrinutosti roditelja, nastavnika i znanstvenika, a u nedostatku istraživanja u našoj zemlji o ovoj problematici, cilj ovog rada jest analizirati ulogu spola, nekih obiteljskih i školskih varijabla u adolescentskom kockanju.

2. Metodologija

Cilj je ovog istraživanja ispitati razlikuju li se učenici skloni socijalnom ili rekreativnom kockanju, te oni skloni problematičnom ili prekomjernom kockanju, prema spolu, sociodemografskim karakteristikama obitelji te prema vrsti škole, uspjehu i izostajanju.

Pretpostavili smo da se pojedinci skloni socijalnom i problematičnom kockanju razlikuju u navedenim varijablama od svojih kolega nesklonih kockanju.

2.1. Sudionici

U istraživanju su sudjelovala 403 učenika trećih razreda srednjih škola u Republici Hrvatskoj, od čega su 272 učenika dolazila iz trogodišnjih i četverogodišnjih strukovnih škola, a 131 učenik iz gimnazija. Sudjelovali su učenici iz Daruvara, Gradiške, Grubišnog Polja, Novske, Karlovca, Splita i Zagreba. Prosječna dob sudionika bila je $M=17,2$ ($sd=0,50$). U pogledu spolne strukture, u uzorku se nalazilo 200 učenica (49,6%) i 203 učenika (50,4%). Spolna struktura s obzirom na vrstu škole prikazana je u Tablici 1.

Tablica 1 – Spolna struktura sudionika s obzirom na vrstu škole

			spol		ukupno
			muški	ženski	
škola	gimnazija	broj	50	81	131
		% unutar škola	38,2%	61,8%	100,0%
	strukovna	broj	153	119	272
		% unutar škola	56,3%	43,8%	100,0%
ukupno		broj	203	200	403
		% unutar škola	50,4%	49,6%	100,0%

Dok među učenicima gimnazije dominiraju djevojke, među sudionicima iz strukovnih škola značajno je veći broj mladića. Razlika u spolnoj strukturi poduzoraka po školama je značajna ($\chi^2=10,85$; $df=1$; $p<,01$).

2.2. Mjerni instrumenti

Upotrebljena su dva seta pitanja iz anketnog upitnika konstruiranog za potreba ovoga rada:

1. Prva skupina pitanja odnosila se na sociodemografske varijable:
  - a) biografske varijable: spol, dob;
  - b) obiteljske karakteristike: život s roditeljima (s obama ili ostalo); stambene prilike (žive u svojoj kući/stanu ili su podstanari); školska sprema majke ili oca; obiteljska primanja (ispodprosječna, prosječna, iznadprosječna); sklonost roditelja kockanju (roditelji ne kockaju, odnosno, jedan ili oba kockaju);
  - c) školske varijable: vrsta škole (gimnazija, strukovna); opći uspjeh te uspjeh iz hrvatskog jezika i matematike; izostanci (ne izostaje, ponekad izostaje i često izostaje).
2. Druga skupina pitanje odnosila se na **procjenu kvantitete i kvalitete sudjelovanja u različitim igrama na sreću**. Učenici su na skali od pet stupnjeva (nikada, ponekad uz predviđene gubitke, manje od jednom na mjesec, barem jednom na mjesec, često i ponavljano u posljednjih dvanaest mjeseci, vrlo često) procjenjivali svoje sudjelovanje u specifičnim aktivnostima: igranje lota i sličnih igara na sreću; sudjelovanje u kartaškim igrama; klađenje vezano uz sportske događaje; klađenje na konjskim i sličnim utrkama; bingo; „slot mašine“; kockanje u casinima; igranje kockama (*craps* i sl.); internetsko kockanje.

Skupine različite učestalosti kockanja formirali smo na temelju njihovih samoprocjena, a ukupan rezultat na skali kockanja za svih deset čestica izračunali smo kao prosječan rezultat. Tako formirana skala imala je zadovoljavajuću pouzdanost tipa interne konzistentnosti (Cronbachov $\alpha=0.86$).

2.3. Postupak

Istraživanje je provedeno u travnju i svibnju 2010. godine, a ispitanici su u njemu sudjelovali anonimno i dobrovoljno. U općoj uputi objašnjeni su svrha i ciljevi istraživanja te rabljeni pojmovi. Primjena upitnika bila je grupna (po odjelima) i nije bila vremenski ograničena.

Potrebno je napomenuti da je ovaj rad dio šireg istraživanja o adolescentskom kockanju u našim školama.

3. Rezultati i rasprava

3.1. Učestalosti kockanja

Na temelju tako formiranih rezultata sudionike smo s obzirom na granice kvartila podijelili u tri skupine:

- a) na one koji ne kockaju, a čiji je rezultat ispod granice prvog kvartila. U ovom slučaju taj je rezultat bio jednak 0. Takvih je sudionika bilo 132 ili 32,8%.
- b) na učenike sklone socijalnom (rekreativnom) kockanju, a čiji je rezultat između granica prvog i trećeg kvartila (N=184; 45,7%; prosječni rezultat između 0,10 i 0,70).
- c) na učenike sklone problematičnom kockanju, a čiji je rezultat bio iznad četvrtog kvartila (N=87; 21,6 %).

Nastojali smo izbjeći dihotomnu podjelu (patološko/nepatološko), prije svega jer je patološko kockanje psihijatrijska dijagnoza, a odlučili smo se za dimenzionalni pristup koji kockanje smješta na kontinuumu od nekockanja (ispod granice prvog kvartila) preko socijalnog kockanja (čiji je rezultat između granica prvog i trećeg kvartila) do problematičnog kockanja (čiji je rezultat bio iznad četvrtog kvartila). No potrebno je skrenuti pozornost na nedostatak preciznih određenja različitih oblika kockanja, osim patološkog prema DSM-IV, a što može biti razlog različitih rezultata i otežane usporedbe među njima.

Bez obzira na otežanu usporedbu zbog različitih mjernih instrumenata i različitih metodoloških pristupa, evidentna je podudarnost s rezultatima istraživanja Koić i Medved (2009) koji su također na uzorku učenika srednjih škola (N=213), ali iz jedne županije, utvrdili da igre na sreću igra 50,2% učenika, a u našem istraživanju 45,7 % učenika koje smo svrstali u kategoriju socijalnog ili rekreativnog igranja. Dobiveni rezultat, prema kojem je 21,6 % ispitanih učenika sklono problematičnom kockanju, sukladan je rezultatima drugih istraživanja; primjerice Hardoon, Gupta, Derevensky (2004) navode da 20% mladih od 12 do 19 godina kocka barem jednom tjedno, a noviji podaci govore da 28% redovito kocka (Derevensky, Dickson, Gupta, 2008).

Dobiveni rezultati potvrđuju da je zabrinutost roditelja i nastavnika zbog kockarskih aktivnosti adolescenata opravdana te upozoravaju na potrebu poduzimanja preventivnih aktivnosti u svrhu suzbijanja ovog oblika rizičnog ponašanja.

3.2. Osnovne biografske varijable i sklonost kockanju

Tablica 2 – Učestalost kockanja s obzirom na spol

			ne kockaju	socijalno kockanje	problematično kockanje	ukupno
spol	muški	f	38	94	71	203
		%	28,8%	51,1%	81,6%	50,4%
	ženski	f	94	90	16	200
		%	71,2%	48,9%	18,4%	49,6%
ukupno		f	132	184	87	403
		%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Prema rezultatima prosječna dob ispitanika koji ne kockaju iznosi 17,213 (s.d.= ,447), a onih koji socijalno ili rekreativno kockaju 17,221 (s.d.=,500) i onih koji ulaze u skupinu sklonih problematičnom kockanju 17,344 (s.d.= ,567).

Općenito, manji broj djevojaka ne kocka (71,2%) u odnosu na mladiće (28,8 %). U skupini problematičnih kockara također je više mladića (81,6%) nego djevojaka (18,4%). Slično navode Derevensky, Dickson, Gupta (2008) – da dvostruko veći broj djevojaka (67%) nego muškaraca (34%) nikad nije kockao.

Rezultati pokazuju da dječaci statistički značajno češće kockaju od djevojčica ($\chi^2=58,60$; $df=2$; $p<.01$), ali nema razlike u dobi između sudionika koji različito učestalo kockaju ($F(2,398) = 2,20$; $p>.05$).

Budući da su u našem istraživanju sudjelovali učenici trećih i četvrtih razreda srednjih škola, među kojima nije velika dobna razlika, moguće je da upravo zbog toga nije ni utvrđena razlika u učestalosti kockanja ovisno o dobi ispitanika. Da su obuhvaćeni učenici i prvih i drugih razreda ili studenti, možda bi razlike po dobi bile značajne, pa sugeriramo budućim istraživačima da usmjere pozornost na taj problem.

Rezultat prema kojem mladići statistički značajno češće kockaju od djevojaka ($\chi^2=58,60$; $df=2$; $p<.01$) sasvim je očekivan i sukladan s rezultatima niza recentnih istraživanja (Hardoon, Gupta, Derevensky, 2004; Felsher i sur., 2004; Desai i sur, 2005; Martins i sur., 2008.; Derevensky, Dickson, Gupta, 2008).

Muškarci, u odnosu na žene, obično počinju u ranijoj dobi s kockarskim aktivnostima (Heater, Patton, 2006), skloniji su kockarskim ponašanjima, a četiri je puta vjerojatnije da će doživjeti probleme vezane uz kockanje (Rainone, Gallati, 2007) te značajno kasnije potražiti pomoć u odnosu na žene (Heater, Patton, 2006).

Dobiveni rezultat moguće je obrazložiti različitim motivima, stavovima i percepcijom problema s kockanjem između muških i ženskih ispitanika. Mladiće privlači i zaokuplja akcija (akcijski kockari), potreba za uzbuđenjem i pobjedom, preuzimanje rizika i lagana zarada (Heater, Patton, 2006), a postizanje ciljeva i novca za njih predstavlja simbolički izraz uspjeha (Delfabbro, 2000; Nower, Washington, 2001; Grant, Kim, 2002; prema: Burger, Dahlgren, MacDonald, 2006). Uz navedeno, mladići vjeruju da takvo ponašanje nema negativnih posljedica te da im može povećati poštovanje vršnjaka (Derevensky, Dickson, Gupta, 2008). Imaju također tolerantniji stav prema kockarskim aktivnostima i posuđivanju novca te se manje boje da će biti uhvaćeni u kocki (Derevensky, Dickson, Gupta, 2008).

Za razliku od njih, djevojke češće kao razlog za kockarske aktivnosti navode dosadu, usamljenost i izolaciju te kockaju da razriješe anksioznost i različita emocionalna stanja (Heater, Patton, 2006).

Spolno uvjetovani stereotip da je kockanje muška domena posljednjih godina doživljava promjene, a kockanje postaje dostupno i prihvatljivo i djevojkama pa se može očekivati porast ovog ponašanja i u ženskoj populaciji, osobito kad se uzme u obzir rastući broj mogućnosti za kockanje preko interneta.

3.3. Obiteljske karakteristike i sklonost kockanju**Tablica 3 – Obiteljske karakteristike i sklonost kockanju**

			ne kockaju	socijalno kockanje	problematično kockanje	ukupno
UČENIK ŽIVI S:	s oba roditelja	f	113	146	74	333
		%	86,3%	79,8%	86,0%	83,3%
	ostalo	f	18	37	12	67
		%	13,7%	20,2%	14,0%	16,8%
OBITELJ ŽIVI U:	u kući ili stanu	f	128	180	83	391
		%	97,0%	98,4%	95,4%	97,3%
	podstanari	f	4	3	4	11
		%	3,0%	1,6%	4,6%	2,7%
ŠKOLSKA SPREMA OCA:	SSS i manje	f	84	129	54	267
		%	64,6%	70,9%	62,1%	66,9%
	VŠS i više	f	46	53	33	132
		%	35,4%	29,1%	37,9%	33,1%
ŠKOLSKA SPREMA MAJKE:	SSS i manje	f	93	138	53	284
		%	71,5%	76,2%	60,9%	71,4%
	VŠS i više	f	37	43	34	114
		%	28,5%	23,8%	39,1%	28,6%
OBITELJSKA PRIMANJA:	do 6 tisuća	f	65	93	41	199
		%	32,7%	46,7%	20,6%	100,0%
	više od 6 tisuća	f	45	63	26	134
		%	33,6%	47,0%	19,4%	100,0%
	više od 10 tisuća	f	16	24	20	60
		%	26,7%	40,0%	33,3%	100,0%
KOCKANJE U OBITELJI:	ne	f	172	165	66	358
		%	35,5%	46,1%	18,4%	100%
	jedan ili oba roditelja kockaju	f	5	16	21	42
		%	11,9%	38,1%	50%	100%

Na osnovi dobivenih podataka ustvrdili smo da:

- a) nema statistički značajne razlike među trima skupinama sudionika ($\chi^2=2,91$; $df=2$; $p>.05$) s obzirom na to živi li učenik s obama roditeljima ili s jednim od njih
- b) nema statistički značajne razlike među trima skupinama sudionika ($\chi^2=2,00$; $df=2$; $p>.05$) u varijabli obiteljskog življenja
- c) nema statistički značajne razlike među trima skupinama sudionika ($\chi^2=2,53$; $df=2$; $p>.05$) s obzirom na školsku spremu oca
- d) postoji trend da je kod sudionika koji češće kockaju proporcija majka s višim i visokim obrazovanjem nešto veća nego u preostalim dvjema skupinama ($\chi^2=6,75$; $df=2$; $p<.05$)
- e) nema statistički značajne razlike među trima skupinama sudionika ($\chi^2=5,25$; $df=4$; $p>.05$) s obzirom na obiteljska primanja
- f) postoji statistički značajna razlika među skupinama ($\chi^2=24,08$; $df=2$; $p<.01$) s obzirom na kockanje u obitelji. Među sudionicima koji su skloni kockanju postoji značajno veća proporcija onih čiji su roditelji također skloni kocki.

Na osnovi dobivenih rezultata možemo zaključiti da nema statistički značajnih razlika među učenicima koji ne kockaju i onih koji kockaju rekreativno ili imaju problema s kockanjem s obzirom na to žive li s obama roditeljima i s obzirom na materijalni obiteljski status (posjedovanje kuće/stana i primanja roditelja). Goldstein i sur. (2009) također navode da su bili iznenađeni rezultatima istraživanja prema kojima obiteljski SES nije bio povezan s kockarskim aktivnostima djece. Druga istraživanja također pokazuju da kockanje adolescenata nije povezano sa strukturom obitelji i materijalnim statusom, ali naglašavaju povezanost s kvalitetom obiteljskih interakcija (Messerliani i sur., 2005; Ellenbogen, Derevensky, Gupta, 2007; Pagani i sur., 2009).

Analizirane skupine također se ne razlikuju ni s obzirom na **školsku spremu** oca, ali je utvrđeno da postoji trend da je kod sudionika koji češće kockaju proporcija majka s višim i visokim obrazovanjem nešto veća nego u preostalim dvjema skupinama.

Drugi istraživači (Pagani i sur., 2009) također navode da, iako se čini da majčino obrazovanje ne igra značajnu ulogu u riziku za kockarsko ponašanje adolescenata, ova varijabla ima moderirajuću ulogu. Budući da je u nizu istraživanja utvrđeno da majčino praćenje smanjuje rizik od kockarskih problema (Dane, McPhee, Rot, 2004; Magoon, Ingersoll, 2006; Shead, Derevensky, Meerkomper, 2010), moglo bi se zaključiti da su majke s višom i visokom školskom spremom više angažirane na svojim poslovima i imaju manje vremena posvetiti se praćenju svoje djece, za razliku od majki koje nisu zaposlene ili preokupirane svojim karijerama. Budući da je u istraživanjima također utvrđen i statistički značajan

utjecaj majčine zaposlenosti na socijalno devijantno i delinkventno ponašanje adolescenata (Vander Ven i sur., 2001; Šakić, Franc, Mlačić, 2002), moguće je zaključiti da se taj utjecaj može proširiti i na kockanje. Tome u prilog govore i rezultati drugih istraživanja u kojima je utvrđeno da je niska razina roditeljskog nadzora bila povezana s kockarskim aktivnostima adolescenata (Vachon, Vitaro, Wanner, Trembley, 2004; Magoon, Ingersoll, 2006; Shead, Derevensky, Meerkomper, 2010). Osobito su patološki kockari imali znatno nižu majčinu brigu od ispitanika iz kontrolne skupine i visoke razine roditeljskog zanemarivanja (Grant, Kim, 2002), a njihovi roditelji naveli su da nemaju vremena za djecu (Shaw i sur., 2007). U svakom slučaju roditeljski nadzor može smanjiti izloženost adolescenata različitim rizičnim utjecajima iz okruženja, a majčinsko praćenje pokazalo se značajnim zaštitnim čimbenikom od velikih kockarskih problema (Dane, McPhee, Rot, 2004). Dobiveni rezultati sugeriraju neophodnost podizanja svijesti roditelja o potrebi razgovora i važnosti učinkovitog praćenja adolescenata kad je riječ o različitim rizičnim ponašanjima.

Rezultati pokazuju da među analiziranim skupinama postoji statistički značajna razlika s obzirom na varijablu **kockanje u obitelji**, odnosno, da među sudionicima koji su skloni kockanju ima značajno veća proporcija onih čiji su roditelji također skloni kocki.

Dobiveni je rezultat očekivan i sukladan rezultatima drugih recentnih istraživanja koja dosljedno pokazuju snažnu povezanost između roditeljskih kockarskih navika i kockanja njihove djece (Hardoon, Gupta, Derevensky, 2004; Vachon i sur., 2004; Langhinrichen-Rohde, Seeley, Rohling, 2004; Magoon, Ingersoll, 2006; Wickwire i sur., 2007; Shead, Derevensky, Meerkomper, 2010; Dowling i sur., 2010).

Dobiveni rezultat moguće je obrazložiti: a) izravnim roditeljskim modeliranjem i osnaživanjem kockarskih aktivnosti adolescenata, ali i b) neizravnim utjecajem obiteljskog ozračja.

Prethodno smo naglasili da vrlo rano roditelji svojoj djeci kupe srećke ili lutrijske listiće te ih uključuju u kockarske aktivnosti. Roditeljska participacija očito je važan čimbenik u započinjanju i održavanju kockarskih aktivnosti. U skladu sa socijalno-kognitivnom teorijom, roditelji koji kockaju mogu postati bihevioralni model svojoj djeci. Naime, zbog identifikacije s roditeljima i korištenja njihovog socio-kulturnog modela u ponašanju, istraživači ističu da roditelji igraju ključnu ulogu u modeliranju kockarskog ponašanja adolescenata (Moscovitch, 2006) te da očevi imaju veći utjecaj na razvoj sklonosti kockanju nego majke (Dowling i sur., 2010), a što se može objasniti općenito većom sklonosti muškaraca kockarskim aktivnostima.

Takvo roditeljsko ponašanje izravno je povezano s kockarskim problemima djece (Oei, Raylu, 2004), a osobito se upozorava i na povećanu vjerojatnost

da se djeca kasnije klasificiraju kao problematični kockari (Magoon, Ingersoll, 2006). 90% adolescenata koji su imali problem s kockanjem izvijestilo je da i njihovi roditelji kockaju (Delfabbro i sur., 2006). Procjenjuje se da djeca čiji roditelji kockaju imaju 2 – 4 puta veću vjerojatnost razviti problem kockanja nego njihovi vršnjaci čiji roditelji nisu skloni kockarskim aktivnostima (Dowling i sur., 2010). Važno je skrenuti pozornost i na utjecaj braće ili sestara sklonih kockanju jer istraživanja pokazuju da adolescenti koji su imali braću kockare imali su i četiri puta veću vjerojatnost da će imati kockarskih problema nego ispitanici iz kontrolne skupine (Korn i Tepperman, 1989, prema: Moscovitch, 2006). Dakle, obiteljski modeli mogu pridonijeti ovladavanju i internalizaciji promatranih ponašanja (faza usvajanja), a svojim stavovima prema kockanju i tolerancijom takvih dječjih aktivnosti mogu se navedena ponašanja osnažiti i potkrepljivati (faza održavanja), što dovodi do učvršćivanja i potiče prakticiranje (faza manifestacije).

Istraživači kockarske probleme adolescenata dovode u vezu i s prokockarskim stavovima njihovih roditelja (Delfabbro, Thrupp, 2003.), ali naglašavaju i da je odnos između roditeljskih stavova i dječjeg ponašanja posredovan dječjom percepcijom o kockanju (Oei, Raylu, 2004). Poznato je da se formiranjem pozitivnih stavova prema određenom tipu ponašanja povećava vjerojatnost i da se pojedinci počnu ponašati u skladu s takvim stavovima. Tako pozitivni stavovi o kockanju tijekom djetinjstva sugeriraju i razvoj kockarskih problema tijekom adolescencije ili odrasle dobi (Derevensky, Dickson, Gupta, 2008).

U posebno visokom riziku za razvoj kockarskih problema nalaze se adolescenti čiji roditelji izravno podupiru ili podržavaju njihove kockarske aktivnosti, ali i oni čiji roditelji ignoriraju, odnosno, prešutno odobravaju takvo ponašanje (Sheadl, Derevensky, Meerkamper, 2010). Kod adolescenata čiji roditelji nisu odobravali kockanje utvrđeni su i manji kockarski problemi (Wickwire, Whelan, Mayers, Murray, 2007).

Jedan od razloga toleriranja adolescentskog kockanja jest taj što brojni roditelji takvo ponašanje ne doživljavaju kao problem ili opasnost. Čak 71% mladih navodi da bi se njihovi roditelji ljutili da konzumiraju alkohol ili drogu, ali samo 42% da bi se njihovi roditelji ljutili da znaju da kockaju. No 12% (17% muškaraca i 8% djevojaka) mladih ističe da bi roditelji bili ponosni na njih da dobiju novac kockanjem (Derevensky, Dickson, Gupta, 2008).

Potrebno je upozoriti i na međugeneracijski prijenos kockarskih problema. Tako Moscovitch (2006) navodi da postoji kultura kockanja u određenim obiteljima te da se kockarske vještine prenose uključujući stavove vrijednosti i praksu s generacije na generaciju, pa je vjerojatno da će kockarske obitelji odgojiti djecu sklonu umjerenim ili težim kockarskim problemima.

U obrazloženju dobivenog rezultata uz snagu modela i formiranje stavova te izravno ili prešutno podržavanje kockarskih aktivnosti adolescenata, potrebno je upozoriti i na moguće neizravne učinke obiteljskog ozračja. Česta posljedica roditeljskih kockarskih aktivnosti veće su stope financijskih problema, sukoba i razvoda. Osobito su teške situacije u obiteljima patoloških kockara, koji navode da je njihovo kockanje rezultiralo stresom, promjenjivim raspoloženjima, nedosljednim i nemarnim ponašanjem, pa njihova djeca češće doživljavaju ignoriranje, razočaranje zbog neispunjenih obećanja, a njihova djetinjstva su nesretna, određena osjećajima povrijeđenosti, ljutnje, emocionalne deprivacije, bespomoćnosti, napuštenosti, egzistencijalne i financijske nesigurnosti, gubitka roditelja i doma (Shaw i sur., 2007). Takvi roditelji sve svoje financijske i roditeljske resurse rasipaju na kockanje, što im otežava obavljanje roditeljske uloge. Ne iznenađuje da veliki broj adolescenata želi pobjeći iz obiteljske situacije kojom su nezadovoljni. Tako se bijeg u kockanje može objasniti i željom da se smanji negativna tenzija, a kockanje služi istoj svrsi kao alkohol ili droga (Goldestein i sur, 2009). Sociološke teorije motive za kockanje objašnjavaju bijegom od svakodnevice (Binde, 2009), bolnih iskustava i nesretna života (Delfabro, Lahn, Grabosky, 2006).

4. Uloga školskih varijabla

Uz kockanje adolescenata povezuje se niz školskih problema, od lošijeg školskog uspjeha do povećanog izostajanja i napuštanja škole, te općenito više problema u ponašanju (Hardoon, Derevensky, Gupta, 2002; Messerliani i sur., 2005; Koić, Medved, 2009).

4.1. Uloga edukacijske sredine

Tablica 3 – Sklonost kockanju i vrsta škole

			ne kockaju	socijalno kockanje	problematično kockanje	
škola	gimnazija	f	55	53	23	131
		%	42,0%	40,5%	17,6%	100,0%
	strukovna	f	77	131	64	272
		%	28,3%	48,2%	23,5%	100,0%

Učenici koji češće kockaju u većoj proporciji dolaze iz strukovnih škola ($\chi^2=7,66$; $df=2$; $p<.05$).

Utvrđena statistički značajna razlika s obzirom na tip škole koju ispitanici pohađaju prilično je očekivana. Poznato je da su gimnazijalci opterećeni školskim aktivnostima, pripremama za maturu, a očito su i više motivirani za nastavak obrazovanja i usmjereni na postizanje školskog uspjeha, a zbog svega navedenog imaju manje vremena i interesa za druge aktivnosti. Za razliku od njih, učenici strukovnih škola manje su opterećeni školskim obvezama, manje su usmjereni i motivirani za postizanje uspjeha i nastavak obrazovanja te značajno više izostaju (Zrilić, 2007; Šakić, Franc, Mlačić, 2002). Zbog navedenog imaju višak slobodnog vremena, a nestrukturirano slobodno vrijeme smatra se značajnim prediktorom kockarskih problema (Moore, Ohsuko, 2000; prema Delfbabbro, Lohn, Grabosky, 2006). Općenito, učenici strukovnih škola pokazuju veći stupanj socijalne patologije, postižu slabiji školski uspjeh i više izostaju (Šakić, Franc, Mlačić, 2002).

U vremenu u kojem se ističe uspjeh pod svaku cijenu, moguće je da osjećaj depriviranosti i ograničenosti školskog i životnog uspjeha, koji je određen već izborom škole, potiče učenike i na pokušaj brzog stjecanja novaca, ali i dokazivanja da su uspješni. Sugerira se budućim istraživačima da provjere hipotezu o kompenzaciji.

4.2. Sklonost kockanju i školski uspjeh

Niz školskih problema vezuje se uz kockarske aktivnosti adolescenata, od lošijeg školskog uspjeha, povećanog izostajanja pa sve do napuštanja škole.

Tablica 4 – Sklonost kockanju i školski uspjeh

		N	M	S. d.	min.	max.
OPĆI USPJEH	ne kockaju	132	3,9091	,77612	3,00	5,00
	socijalno kockanje	184	3,8967	,75761	1,00	5,00
	problematično	87	3,6552	,72861	2,00	5,00
	ukupno	403	3,8486	,76257	1,00	5,00
USPJEH IZ HRVATSKOG JEZIKA	ne kockaju	132	3,8409	,92323	2,00	5,00
	socijalno kockanje	183	3,7049	,90804	2,00	5,00
	problematično	87	3,3793	,96739	1,00	5,00
	ukupno	402	3,6791	,93905	1,00	5,00
USPJEH IZ MATEMATIKE	ne kockaju	132	3,0152	1,07707	1,00	5,00
	socijalno kockanje	183	2,8415	,99561	1,00	5,00
	problematično	87	2,8736	1,10816	1,00	5,00
	ukupno	402	2,9055	1,04799	1,00	5,00

- a) Učenici koji se razlikuju u učestalosti kockanja, razlikuju se i u općem uspjehu ($F(2,402)=3,63$; $p<,05$). Pri tome, oni koji najučestalije kockaju imaju značajno lošiji uspjeh od preostalih dviju skupina koje se međusobno ne razlikuju.
- b) Učenici koji se razlikuju u učestalosti kockanja razlikuju se i u ocjeni iz hrvatskog ($F(2,401)=5,70$; $p<,01$). Pri tome, oni koji najučestalije kockaju imaju značajno lošije ocjene od preostalih dviju skupina koje se međusobno ne razlikuju.
- c) Nema razlike u ocjenama iz matematike među ovim trima skupinama ($F(2,401)=1,10$; $p>,05$).

Dobiveni rezultat prema kojem učenici koji najučestalije kockaju imaju značajno lošiji opći uspjeh i uspjeh iz hrvatskog jezika od preostalih dviju skupina koje se međusobno ne razlikuju prilično je očekivan. U drugim istraživanjima također je utvrđeno da učenici skloni kockanju postižu slabije školske rezultate (Wynne i sur., 1996, prema: Messerlian i sur., 2005; Hordoon, Derevensky, Gupta, 2002). Utvrđena je također i pozitivna korelacija između učestalosti i težine kockanja i slabijeg školskog postignuća (Winters i sur., 2002; Winters, 1993; prema: Dickson, Derevensky, Gupta, 2008). Goldestein i sur. (2009) navode i veću vjerojatnost da će učenici biti spremniji upustiti se u kockarske rizike ako im je prosjek ocjena niži. Jedan od mogućih razloga lošijeg uspjeha jest i zaokupljenost i trošenje vremena na kockanje (Moscovitch, 2006). No moguća je obrnuta relacija, odnosno, da nezadovoljstvo i negativni stavovi prema školi, a osobito iskustvo školskog neuspjeha, povećavaju rizik od različitih rizičnih ponašanja pa onda i kockanja.

Drugi autori navode da poteškoće u učenju pridonose povećanoj stopi različitih rizičnih ponašanja (Magg, Irvin, Reid, Vaso, 1994; Harstough, 1998; Betchman i sur., 2001, prema: McNamara, Willoughby, 2010). U istraživanju McNamara, Willoughby (2010) utvrđeno je da su mladi s poteškoćama u učenju u odnosu na svoje kolege bez takvih poteškoća češće uključeni u rizična ponašanja, među kojima se navodi i kockanje. Moguće je da adolescenti postaju svjesni da se razlikuju od svojih vršnjaka koji nemaju slične poteškoće pa traže alternativne načine da se iskažu ili skrenu pozornost na sebe. Drugi autori navode da su posljedice poteškoća u učenju niže samopoštovanje i smanjen osjećaj dobrobiti, što može rezultirati anksioznošću, depresijom, odnosno, naglašava se kumulativni učinak adolescentskih poteškoća u učenju koje se manifestiraju u maladaptivnom ponašanju (Bender, 2008, prema: McNamara, Willoughby, 2010).

Budući da smo utvrdili da među analiziranim skupinama nema razlike u uspjehu iz matematike, moguće je da pojedini učenici skloni kockanju, sukladno stereotipu, matematičke vještine povezuju s kockanjem i vjeruju da su one važne

te osjećaju da posjeduju kompetencije za uspješno kockanje, osobito za neke strategijske vrste (Williams, Connolly, 2006). No potrebno je naglasiti da bi upravo zbog matematičkih kompetencija trebali biti svjesni negativnih ishoda kockarskih aktivnosti. Williams, Connolly (2006) navode da se poboljšanje znanja i vještina o teoriji vjerojatnosti u svrhu prevencije kockanja moglo koristiti upravo za poticanje takvih aktivnosti i nije bilo povezano sa smanjenjem kockanja, pa su zaključili da pojačana matematička znanja nisu dovoljna za promjenu kockarskog ponašanja i ne štite ljude od interesa za kockanja (Delfabbro, Lohn, Grabosky, 2006). Pelletier, Ladouceur (2007) također ističu da je važnost poznavanja matematike kao zaštitnog čimbenika protiv prekomjernog kockanja upitna.

4.3. Sklonost kockanju i izostanci s nastave

Tablica 5 – Sklonost kockanju i izostajanje iz škole

		ne kocka	socijalno kockanje	problematično kockanje	ukupno
ne izostaje	f	77	82	19	178
	%	59,7%	44,8%	22,1%	44,7%
ponekad izostaje	f	49	80	48	177
	%	38,0%	43,7%	55,8%	44,5%
često izostaje	f	3	21	19	43
	%	2,3%	11,5%	22,1%	10,8%
ukupno	f	129	183	86	398
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Postoji statistički značajna razlika u učestalosti izostanaka između skupina različite učestalosti kockanja. Najveća proporcija onih koji često izostaju jest u skupini sudionika koji često kockaju ($\chi^2=38,9$; $df=4$; $p<.01$).

U drugim je istraživanjima također utvrđen pozitivan odnos između izostajanja učenika s nastave i kockanja (Langhinrichen-Rohling i sur., 2004), ali i potpunog napuštanje škole. Neuspjeh u školi i kockarski i drugi problemi u ponašanju dovode do povećanog izostajanja učenika (Turner, 2008; Hansen, Rossow, 2008). Jedan od mogućih razloga izostajanja iz škole jest posvećivanje više vremena kockanju. Izostajanje s nastave višedimenzionalan je problem s dalekosežnim posljedicama. Razlozi za izostajanje vezuju se uz osobne, obiteljske i školske čimbenike.

Učestalo se izostajanje s nastave vezuje i uz muški spol, a objašnjava se različitim reakcijama na stresne školske i ispitne situacije, a koje dječaci češće od

djevojaka izbjegavaju (Zrilić, 2007). Rezultati sugeriraju da se povećana sklonost mladića kockanju može povezati i s izbjegavanjem neugodnih školskih situacija, ali obrnuto, korištenjem vremena na kockarske aktivnosti.

Dobro je poznato da izostajanje visoko korelira sa školskim uspjehom i dovodi do različitih oblika neprihvatljivog ponašanja, posebno ovisnosti o drogi, alkoholu, a prema rezultatima ovog istraživanja može se povezati i s kockanjem. Učenici koji napuštaju školu imaju manju mogućnost za učenje i veći rizik za definitivno napuštanje škole. Izostajanje s nastave zajedno sa školskim neuspjehom snažan je prediktor različitih oblika rizičnih ponašanja.

5. Zaključak

Rezultati ovog istraživanja upozoravaju na ozbiljan i sve rašireniji problem kockanja i među hrvatskim adolescentima. Naime, 45,7% ispitanika sklono je socijalnom, a 21,6 % problematičnom igranju različitih strateških i nestrategičkih hazardnih igara za novac ili za nešto od materijalne vrijednosti. Ovakvom stanju pridonosi percepcija kockanja kao dopuštene, prihvatljive i lako dostupne zabave, koja se podržava, promovira i ohrabruje u društvu, a čiji se štetni učinci gotovo i ne spominju. S pedagoškog aspekta osobito je važno upozoravati na kontinuitet kockarskih problema, od eksperimentiranja i benignog uključivanja, od socijalnog (rekreativnog) pa do problematičnog kockanja, koje može prerasti u ovisnost s ozbiljnim i štetnim posljedicama.

Iako su kockanju skloniji mladići zbog izraženije potrebe za akcijom, uzbuđenjem, pobjedom, preuzimanjem rizika i sl., može se očekivati porast ovog ponašanja i u ženskoj populaciji, uzme li se u obzir kockarsko okruženje (dostupnost interneta) koje se znatno razlikuje od onog prije desetak godina.

Rezultati ovog kao i drugih recentnih svjetskih istraživanja dosljedno pokazuju snažnu povezanost između roditeljskih kockarskih navika i kockanja njihove djece; odrastanje u obiteljima u kojima se kockanje shvaća kao bezazleni multigeneracijski oblik zabave, na djecu uz modeliranje utječu i prokockarski roditeljski stavovi, te izravno ili prešutno podržavanje kockarskih aktivnosti, a osobito nagrađivanje, primjerice, „ponosni smo na tebe jer si zaradio novac kladenjem“. No potrebno je upozoriti na i istražiti moguće neizravne učinke obiteljskog ozračja i komunikacije.

Izostajanje zajedno sa školskim neuspjehom te nedostatak alternativnih aktivnosti u nekim edukacijskim sredinama snažan je prediktor različitih oblika rizičnih ponašanja, a, prema rezultatima ovog istraživanja, i povećanog angažmana učenika u kockanju.

Istraživanje i utvrđivanje čimbenika koji doprinose problemu kockarskog ponašanja među mladima u funkciji je izrade preventivnih programa, odnosno,

poticanja aktivnosti koje povećavaju znanja o problemu i posljedicama adolescentskog kockanja i potiču promjenu stavova da je kockanje bezopasno, čak poželjno ponašanje.

Literatura

1. Binde, P. (2009.): *Gambling motivation and involvement: A review of social science research*, Östersund: The Swedish national Institute of Public Health.
2. Burger, T. D.; Dahlgren, D.; MacDonald, C. D. (2006.): „College students and gambling: An examination of gender differences in motivation for participation“, *College Student Journal*, 40 (1): 704 – 714.
3. Dane, A.; McPhe, J.; Rot, L. (2004.): *Parental Socialization of Youth Gambling Final Report to the Onterio Problem Gambling*, Ottawa: Research Center – OPGRC.
4. Delfabbro, P.; Lahn, J.; Grabosky, P. (2006.): „It’s not what you know, but how you use it: statistical knowledge and adolescent problem gambling“, *Journal of Gambling Studies*, Vol 22, No 2: 179 – 193.
5. Delfabbro, P.; Thrupp, L. (2003.): „The social determinants of youth gambling in South Australian adolescents“, *Journal of Adolescence*, 26 (3): 313 – 330.
6. Derevensky, J. L.; Dickson, L.; Gupta, R. (2008.): „Adolescent attitudes toward gambling“, *Revista de Brasileira Terapias Cognitivas*, 41 (1), http://pepsic.bvs-psi.org.br/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S1808-568 (14. 3. 2011.)
7. Desai, R. A.; Maciejewski, P. K.; Pantalon, M. V.; Potenza, M. N. (2005.): „Gender differences in adolescent gambling“, *Annals of clinical Psychiatry*, 17 (4): 249 – 258.
8. Dickson, L.; Derevensky, J.; Gupta, R. (2008.): „Youth gambling problems: Examining Risk and protectiv factors“, *International Gambling Studies*, 22: 321 – 328.
9. Dowling, N.; Jackson, A. C.; Thomas, S.; Frydenberg, E. (2010.): „The role of parental co-morbidity in the integrational transmission of problem gambling: findings from a community survey“, Vienna: 8th European Conference on Gambling Studies and Policy Issues.
10. *DSM-IV, Dijagnostički i statistički priručnik za duševne poremećaje: Američka psihijatrijska udruga* (1998.): Jastrebarsko: Naklada Slap.

11. Ellenbogen, S.; Derevensky, J.; Gupta, R. (2007.): „Gender differences among adolescent with gambling – related problems“, *Journal of Gambling Studies*, Vol 23, No 2: 133 – 146.
12. Felsher, J. R.; Derevensky, J. L.; Gupta, R. (2003.): „Parental Influences and Social Modelling of Youth lottery Participation“, *Journal of Community and Applied Social Psychology*, 13: 361 – 377.
13. Goldstein, A. L.; Walton, M. A.; Cunningham, R. M.; Resko, S. M.; Duan, L. (2009.): „Correlates of Gambling Among Youth in an Inner City Emergency Department“, *Psychology of Addictive Behaviors*, Vol. 23, No 1: 113 – 121.
14. Grant, J. E.; Kim, S. W. (2002.): „Parental Bonding in Patological Gambling Disorder“, *Psychiatric Quarterly*, 73 (2): 239 – 247.
15. Hansen, M.; Rossow, J. (2008.): „Adolescent gambling and problem gambling: Does the total consumption model apply?“, *Journal of Gambling Studies*, 24 (2): 135 – 149.
16. Haroon, K.; Derevensky, J., Gupta, R. (2002.): „An examination of the influence of family, emotional, conduct and cognitive problems, and hyperactivity upon youth risk-taking and adolescent gambling problems“. Report prepared for the Ontario. Toronto: Problem Gambling Research Center.
17. Haroon, K.; Gupta, R.; Derevensky, J. (2004.): „Psychosocial variables associated with adolescent gambling“, *Psychology of Addictive Behaviors*, 18: 170 – 179.
18. Heater, J.; Patton, D. (2006.): „Gender differences in problem gambling behaviour from help-line callers“, *Journal of Gambling Issues*, 16: 1 – 14.
19. Koić, E. (2009.): *Problematično i patološko kockanje*, Virovitica: zavod za javno zdravstvo „Sveti Rok“ Virovitičko-podravske županije.
20. Koić, E.; Medved, B. (2009.): „Stavovi mladih o kockanju“, *Hrvatski časopis za javno zdravstvo*, Vol 5 (179).
21. Langhinrichsen-Rohling, J. P.; Rohde, P.; Seeley, J. R.; Rohling, M. L. (2004.): „Individual, family and peer correlates of adolescent gambling“, *Journal of Gambling Studies*, 20:23 – 46.
22. Magoon, M. E.; Ingersoll, G. M. (2006.): „Parental modeling, attachment, and supervision as moderators of adolescent gambling“, *Journal of Gambling Studies*, 22 (1): 1 – 22.
23. Martins, S. S.; Storr, C. L.; Lalongo, N. S.; Chilcoat, H. D. (2008.): „Gender differences in mental health characteristics and gambling among African-American adolescent gamblers“, *American Journal Addiction*, 17 (2): 126 – 134.

24. McComb, J. L.; Sabiston, C. M. (2010.): „Family influences on adolescent gambling behavior: A review of the literature“, *Journal of Gambling Studies*, 26 (4): 503 – 520.
25. McNamara, J. K.; Willoughby, T. (2010.): „A Longitudinal Study of Risk-Taking Behavior in Adolescents with Learning Disabilities“, *Learning Disabilities Research & Practice*, 25(1): 11 – 24.
26. Messerlian, C.; Derevensky, J.; Gupra, R. (2005.): „Youth Gambling problems: A public health perspective“, *Health Promotion International*, Vol 20, No 1: 69 – 79.
27. Moscovitch, A. (2006.): *Gambling with our (Kids') Futures: Gambling as a family Policy issue. Contemporary Family Trends*, Ottawa: The Vanier Institute of the Family.
28. Oei, T. P. S.; Raylu, N. (2004.): „Family influence of offspring gambling : A cognitive mechanism for transmission of gambling behavior in families“, *Psychological Medicine*, 34: 1 – 10.
29. Pagani, L. S.; Jeffrey, L.; Derevensky, J.; Japel, C. (2009.): „Predicting Gambling Behavior in Sixth grade From Kindergarten Impulsivity: A Tale of Developmental Continuity“, *Arch pediatr Adolesc med*, 163 (6): 238 – 243.
30. Pelletier, M-F.; Ladouceur, R. (2007.): „The effect of knowledge of mathematics on gambling behaviours and erroneous perceptions“, *International Journal of Psychology*, 42 (2):134 – 140.
31. Rainone, G.; Gallati, R. J. (2007.): „Gambling Behaviors and Problem Gambling Among Adolescent in New York“, OASAS School Survey, New York: NYS Office of Alcoholism and Substance Abuse Services.
32. Shaw, M. C.; Forbush, K. T.; Schlinder, J.; Rosenman, E.; Black. D. W. (2007.): „The Effect of Pathological Gambling on Families, Marriages and Children“, *CNS Spectrums*, 12 (8): 615 – 622.
33. Shead, N. W.; Derevensky, J. L.; Meerkomper, E. (2010.): „Your Mother Should Know: A Comparison of Maternal and Paternal Attitudes and Behaviours Related to Gambling among Their Adolescent Children“, *International Journal of Mental Health and Addiction*, doi. 10.1007/s 11 469 – 010 – 9272-0.
34. Šakić, V.; Franc, R.; Mlačić, B. (2002.): „Samoiskazana sklonost adolescenata socijalnim devijacijama i antisocijalnim ponašanjima“, *Društvena istraživanja*, 11 (2-3): 265 – 289.
35. Turner, S. I. (2008.): „Games, gambling and gambling problems“, u: Zangeneh, M.; Blaszczyński, A.; Turner, N. E. (ur.): *In the pursuit of winning: Problem gambling theory, research and treatment*, Springer, str. 33 – 64.

36. Vachon, J.; Vitaro, F.; Wanner, B.; Tremblay, R. E. (2004.): „Adolescent gambling: Relationships with parent gambling and parenting practices“, *Psychology of Addictive Behaviors*, 18 (4): 398 – 401.
37. Vander Ven, T.; Cullen, F. T.; Carrozza, M. A.; Wright, J. P. (2001.): „Home alone: The impact of maternal employment on delinquency“, *Social Problems*, 48: 236 – 257.
38. Verbeke, E. M.; Dittrick-Nathan, K. (2007.): „Gambling in childhood and Adolescence: A Guide for Parents“, *NASP Communique*, 35 (7), (handout).
39. Wickwire, E. M.; Whelan, Meyers, A. W.; Murray, D. M. (2007.); „Environmental correlates of gambling behavior in urban adolescents“, *Journal of Abnormal Child Psychology*, 35: 170 – 190.
40. Wilber, M. K.; Potenza, B. A.; Potenza, M. N. (2006.): „Adolescent Gambling – Research and Clinical Implications“, *Psychiatry*, 30 (10): 40 – 48.
41. Williams, R. J.; Connolly, O. (2006.): „Does learning about the mathematics of gambling change gambling“, *Psychol Addict Behav*, 20 (1): 62 – 68.
42. Winters, K. C.; Stinchfield, R. D.; Botzet, A.; Anderson, N. (2002.): „A prospective study of youth gambling behaviors“, *Psychology of Addictive Behaviors*, Vol. 16, No 1: 3-9, <www.camh.net/egambling/issue11/index.html>.
43. Zrilić, S. (2007.): „Neke potencijalno relevantne sociodemografske varijable školskih izostanaka“, *Odgojne znanosti*, 9 (2): 41 – 65.
44. Zucerman Itković, Z.; Prostran, V. (2009.): „Kockanje u sportskim kladionicama – pilot istraživanje među studentima Sveučilišta u Zadru“, *Kriminologija i socijalna integracija*, Vol 17, No 2: 105 – 115.

Vesna Bilić*
Siniša Opić**

Gli adolescenti e il gioco d'azzardo: l'importanza del sesso e di alcuni fattori familiari e scolastici

UDK: 159.922.8:794.91-053.67(497.5)

Ricevuto: 5. 5. 2011

Articolo scientifico originale

Accettato per la stampa: 20. 7. 2013

Riassunto: *L'obiettivo del presente lavoro è verificare se gli studenti dediti al gioco d'azzardo con basi sociali o ricreative cioè al gioco d'azzardo patogeno e incontrollato divergono dai loro colleghi che non giocano d'azzardo per caratteristiche legate al sesso, quadro sociodemografico della famiglia nonché alla tipologia della scuola, i voti riportati e le assenze. La ricerca è stata effettuata prendendo in esame 403 studenti dei terzi anni delle scuole superiori nella Repubblica di Croazia (49,6 % di sesso femminile, 50,4 % di sesso maschile). I risultati ottenuti ci dicono che 45,7 % degli studenti interrogati è incline al gioco d'azzardo con il solo scopo di natura sociale mentre 21,6 % degli studenti appare dedito al gioco d'azzardo problematico. Sono numeri che preoccupano i genitori e gli insegnanti a causa dell'intensificarsi delle attività legate al gioco d'azzardo presso gli adolescenti. Le differenze di età non si sono dimostrate significative mentre viene confermata la tendenza che vede i giovani di sesso maschile più frequentemente dediti al gioco d'azzardo rispetto alle ragazze.*

Per quel che concerne l'SES non sono state rilevate differenze statisticamente rilevanti, ma è presente la tendenza secondo cui coloro che giocano d'azzardo hanno la genitrice col titolo di studio alto o molto alto rispetto agli altri due gruppi. I risultati dimostrano che tra i partecipanti dediti al gioco esiste in proporzione anche il numero maggiore di coloro i cui genitori giocano d'azzardo; ciò viene spiegato con a) l'influenza diretta da parte dei genitori e col rafforzamento delle abitudini legate al gioco negli adolescenti ma anche con b) l'influenza indiretta dell'ambiente familiare. Gli studenti che giocano d'azzardo con maggiore frequenza sovente vengono dagli istituti tecnici, hanno una media voti più bassa e il numero di assenze più elevato.

Nella conclusione che chiude l'articolo viene messa in evidenza la necessità di attività e misure preventive col fine di ridurre questa sempre più diffusa forma di comportamento a rischio presso i giovani.

Parole chiave: *adolescenti, gioco d'azzardo, sesso, età, fattori familiari e scolastici.*

---

*doc. dr. sc. Vesna Bilić
**doc. dr. sc. Siniša Opić
Učiteljski fakultet,
Sveučilište u Zagrebu

*Vesna Bilic, PhD, Senior
Lecturer
**Sinisa Opic, PhD,
Senior Lecturer
Faculty of Primary Education,
University of Zagreb

*doc. dr. sc. Vesna Bilić
**doc. dr. sc. Siniša Opić
Facoltà di Scienze della
Formazione, Università degli
Studi di Zagabria